БАЮРКА ДЕНИС СЕРГІЙОВИЧ
студент 3 курсу факультету слідчої
та детективної діяльності
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

БІЛОУСОВ ЄВГЕН МИКОЛАЙОВИЧ
доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри права Європейського Союзу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

УДК [343.9.024:336.7]:341.171(4-6ЄС)
DOI 10.37772/2518-1718-2023-2(42)-8

ГЕНЕЗА СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ БОРОТЬБИ ІЗ КОРУПЦІЄЮ В ЄС (ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ)

Статтю присвячено основним підходам до визначення поняття «корупція» в законодавстві європейських країн, засобами і заходами запобігання цьому явищу, а також ефективної імплементації європейського законодавства в українське. Розглянуто міжнародні національні і наднаціональні організації, в функціях яких є запобігання корупції. Проаналізовано основні корупційні фактори і ризики, що постають перед законодавцем. З'ясовано, що не всі нормативно-правові акти в сфері боротьби з корупцією мають обов'язковий характер. Зазначено те, що істотною проблемою є протиріччя в визначеннях, а також шляхах подолання корупції в різних країнах Європейського союзу. З'ясовано основні корупційні фактори країн ЄС. Розроблено пропозиції щодо профілактики корупції на міжнародному рівні, а також результати міжнародного співробітництва для удосконалення міжнародних інституцій у сфері боротьби з корупцією. З'ясовано, що корупція в сучасному розумінні це – використання державної влади в корисних цілях, а також системне явище, яке, з одного боку, є результуючої якості та змісту інструментів державного регулювання і правового забезпечення державних процесів, з іншого – суспільним явищем, яке характеризує склад суб'єктів суспільних відносин, їх ментальні та культурні особливості, що проявляються крізь призму хибного або спотвореного праворозуміння, коли індивідуальний інтерес уявляється не як складова суспільного, а як виключний примат приватного інтересу Визначено і розмежовано такі поняття, як «активна корупція» і «пасивна корупція». Вивчено і розглянуто досвід України у сфері протидії корупції. Проаналізовано процес адаптації законодавства України до системи права ЄС та доведено, що адаптація законодавства України до законодавства ЄС відбувається одночасно з правовою реформою в Україні. Підкреслено виняткову важливість саме практичних варіантів реалізації рішень тих наукових досліджень у сфері протидії й запобігання корупції, які в подальшому можуть слугувати основою для модернізації законодавства України в цій царині і сприянні в ефективному виконанню зобов'язань в рамках Угоди Україна-ЄС Обґрунтовано необхідність формування принципово нової, сучасної Антикорупційної стратегії України.

Ключові слова: корупційні фактори, механізми протидії корупції, Європейський Союз.

Постановка проблеми. У сучасному світі феномен «корупція» набув міжнародного характеру, що обумовлює необхідність системного і розгалуженого підходу до співпраці держав у сфері боротьби з цим явищем, що має витоки в економіці, політиці, культурі та менталітеті відповідного суспільства, царині права, а тому і протидія повинна включати комплекс засобів (насамперед – правових) як сукупності заходів та способів його (явища) ідентифікації, подолання та нейтралізації. Результатом міжнародно-правового співробітництва держав світу в цьому напрямку стало створення низки нових міжнародних організацій, міждержавних інтеграційних об'єднань, якими було ухвалено комплекс нормативних актів, які мають як рекомендаційний, так і обов'язковий характер, підготовлених та прийнятих в рамках функціонування Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН), Інтерполу, Міжнародного валютного фонду (далі – МВФ), Світового банку, Ради Європи (далі – РЄ), Європейського Союзу (далі – ЄС) та інших. Міжнародні юридичні інструменти цих організацій і об'єднань багато в чому відрізняються один від одного за сферою застосування, проте всі вони мають єдину мету – встановлення і впровадження

© Баюрка Д. С., Білоусов Є. М., 2023

загальних стандартів боротьби з корупцією шляхом забезпечення виконання антикорупційних законів на національному рівні для держави (держав), що беруть (бере) участь у відповідних інституціональних утвореннях на міжнародному рівні. Практика функціонування окремих із них (насамперед – в ЄС) з огляду на критерій ефективності досягнутих результатів свідчить про те, що досконаліть нормативно-правового забезпечення протидії та наявність ефективної системи протидії корупції на національному й міжнародному рівнях є однією з головних умов успішного подолання зазначеної проблеми. Для ЄС сьогодення характерною ознакою є використання ефективної політики щодо протидії корупції, в якій передумовою виступає незалежність судової гілки влади, політична воля вищих органів влади, досить жорстка підзвітність осіб, які наділені владними повноваженнями та грамотно організований контроль за системою державного адміністрування.

Для України досвід держав-членів ЄС в царині формування й реалізації засад створення та функціонування ефективної системи боротьби з корупцією в контексті подальшого реформування з метою удосконалення правового та налагодження практичного механізму протидії корупції є актуальним і практично значущим. Україна є учасником Групи держав РЄ проти корупції, що дає можливості приймати участь в оціночній процедурі, яка відображає і розкриває обставини, що можуть сприяти виникненню чи поширенню корупції, а також надає можливості отримання відповідних рекомендації з їх ідентифікації, подолання чи нейтралізації як явища. Тому, діяльність з реформування антикорупційного законодавства України має спрямовуватися не лише на розробку законодавства, що відповідатиме міжнародним стандартам у сфері запобігання та протидії корупції, а й на встановлення практичного міжнародного співробітництва, яке сприятиме гармонізації вітчизняної правової системи з положеннями норм права ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання функціонування правового механізму боротьби із корупцією в ЄС не вивчалося у сучасній правовій науці.

Метою статті є аналіз стану доктринального і правового забезпечення функціонування правового механізму (системи) протидії корупції в ЄС в умовах адаптації законодавства України до вимог права ЄС.

Виклад основного матеріалу. У працях вітчизняних та зарубіжних дослідників тлумачення терміну «корупція» має декілька аспектів. Так, М.І. Мельник, аналізуючи підходи до трактування поняття «корупція», зазначав, що цю проблему слід розв'язувати широкоформатно. На його думку, це поняття необхідно відмежувати від інших суспільно небезпечних явищ, таких, як хабарництво, організована та економічна злочинність тощо, з метою належної кваліфікації цього ганебного явища, а також розробки дієвих заходів щодо попередження та протидії [1]. У працях О.І. Ревака, зазначається, що корупція це – використання державної влади в корисних цілях, а саме, використання службового становища посадовими особами для надання за винагороду різного роду матеріальних благ, пільг, послуг або інших переваг [2]. О.В. Терещук, в свою чергу тлумачить явище корупції у двох аспектах, а саме: як протизаконне діяння посадових осіб, спрямоване на особисте збагачення, так і як стійкий зв'язок представників владно-управлінських структур зі злочинним середовищем і сприяння йому у протиправній діяльності шляхом використання наданих їм державою повноважень [3]. На думку автора, найбільшу небезпеку для держави становить корупція у другому аспекті, оскільки простежується стійка тенденція криміналізації владно-управлінської сфери. Є.В. Невмержицький в свою чергу зазначає, що корупція за своїм змістом проявляється у трьох аспектах: політичному, соціально-економічному і правовому, а сама корупція полягає в конкретних протиправних діяннях і відповідних правових реакціях держави: зловживанні владою або посадовим становищем, перевищенні влади або посадових повноважень та інші посадові злочини, що вчиняються для задоволення корисливих чи інших особистих інтересів або інтересів інших осіб; розкраданні державного, колективного або приватного майна з використанням посадового становища; незаконному одержанні матеріальних або інших благ, пільг чи інших переваг; одержанні кредитів, позичок, допомоги, придбання цінних паперів, нерухомості або іншого майна з використанням пільг чи переваг, не передбачених законодавством, або на які особа не має права; хабарництві; здійсненні безпосередньо та через посередників або підставних осіб підприємницької діяльності з використанням влади чи посадових повноважень, а також пов'язаних з ним можливостей; сприянні з використанням посадового становища фізичним і юридичним особам у здійсненні ними підприємницької та іншої діяльності з метою незаконного одержання за це матеріальних або інших благ, пільг та інших переваг; неправомірному втручанні з використанням посадового становища у діяльність інших державних органів чи посадових осіб з метою перешкоджання виконання ними своїх повноважень чи домагання прийняття неправомірного рішення; використанні інформації, одержаної під час виконання посадових обов'язків, у корисливих чи інших особистих інтересах, необґрунтована відмова у наданні відповідної інформації, або несвоєчасне її надання, чи надання недостовірної або неповної службової інформації; наданні нео-

бгрунтованих переваг фізичним або юридичним особам шляхом підготовки і прийняття нормативно-правових актів чи управлінських рішень; наданні протекції з корисливих або інших особистих інтересів у призначенні на посаду особи, яка за діловими і професійними якостями не відповідає вимогам кандидата на посаду [4]. З ним погоджується і Є.М Білоусов, і ми приєднуємося до цієї наукової позиції, який вважає, що корупція – це системне явище, яке, з одного боку, є результуючої якості та змісту інструментів державного регулювання і правового забезпечення державних процесів, з іншого – суспільним явищем, яке характеризує склад суб'єктів суспільних відносин, їх ментальні та культурні особливості, що проявляються крізь призму хибного або спотвореного праворозуміння, коли індивідуальний інтерес уявляється не як складова суспільного, а як виключний примат приватного інтересу.

В площині нормативної реалізації сучасного визначення термін «корупція» набув у численних міжнародно-правових документах. Це поняття в загальноприйнятому розумінні вперше було сформульовано на 34-й сесії Генеральної Асамблеї ООН 1979 року як «виконання посадовими особами будь-яких дій або ж бездіяльність у сфері виконання їхніх посадових повноважень за винагороду в будь-якій формі в інтересах того, хто надає цю винагороду, як з порушенням посадових інструкцій, так і без такого порушення» [5, с. 115]. Корупція трактувалася як порушення етичного, дисциплінарного, адміністративного, кримінального характеру, що проявилися в протизаконному використанні свого службового становища суб'єктом корупційної діяльності.

Конвенція про боротьбу з корупцією, що стосується посадових осіб європейських співтовариств або посадових осіб держав-членів ЄС від 26.05.1997 року вперше ввела поняття активна та пасивна корупція. «Пасивна корупція – умисне діяння службовця, який безпосередньо чи через посередника вимагає чи отримує користь будь-якого характеру для себе чи третьої сторони, або приймає обіцянку такої користі для того, щоб у порушення своїх офіційних обов'язків він здійснив дії або утримався від їх здійснення» [6]. «Активна корупція – умисне діяння будь-якої особи, яка обіцяє надати або надає прямо чи через посередника користь будь-якого характеру службовцю для нього або третіх осіб, для того, щоб в порушенні своїх обов'язків зазначена особа вчинила дії або утрималася від них» [6]. Відповідно до положень конвенції, найбільш ефективними методами попередження корупції є розробка антикорупційної політики і створення антикорупційного відомства. Конвенція розглядає корупцію в багатьох сферах, включаючи державний сектор. Щодо системи публічних закупівель конвенція передбачає також такі заходи, як підвищення транспарентності, конкуренції та ефективності закупівель. Це обумовлено тим, що публічні закупівлі як інститут задоволення потреб громадського сектора особливо схильні до бюрократичної корупції, що пояснюється масштабними обсягами державних витрат, а також низькою зацікавленістю державних службовців, оскільки їх платня не відповідає витраченим зусиллям. Конвенцією визначено суб'єктний склад корупційного діяння, а також визначено, хто саме входить до поняття «посадова особа». Стаття 1 зокрема містить правило: «такими суб'єктами є службовець, що означає службовець співдружності або державний службовець, у тому числі державний службовець із іншої держави-члена ЄС; службовцем вважають: а) службовець співдружності або інший працюючий за договором співробітник в межах значення статуту Європейської співтовариства; б) особа, яка відряджена до Європейської співтовариства державами-членами ЄС або державними органами або приватними організаціями, які виконують функції, ідентичні тим, які виконують службовці або інші співробітники Європейської співдружності. Державними службовцями вважається службовець або державний службовець згідно з визначеними в національному законодавстві держави-члена Європейської співтовариства, у якому ця особа здійснює функції з метою забезпечення кримінального законодавства держави-члена ЄС» [6]. Отже, суб'єктом корупції є службовці – всі особи, які працюють в європейській адміністрації, а члени інститутів ЄС є суб'єктом корупційного діяння, хоча і не підпадають під поняття «службовець». Кожна держава-член ЄС приймає необхідні заходи для забезпечення того, щоб така поведінка визначених осіб стала кримінально караною засобами ефективного, домірного та такого, що здійснює вплив, покарання, у тому числі пов'язаного з позбавленням волі. Така кримінальна відповідальність повинна бути передбачена і для керівників комерційних організацій у випадках здійснення корупційного діяння. Стаття 7 Конвенції визначає юрисдикцію розгляду справ – ці справи розглядаються за місцем вчинення злочину (включає корупцію службовців ЄС та службовців інших держав), держави-члени можуть поширити дію національного законодавства на будь-які акти корупції своїх громадян або у відношенні до своїх громадян, а на розсуд держав-членів, справи про пасивну корупцію, в якій є службовці ЄС, можуть бути розглянуті за місцем знаходження відповідного інституту ЄС.

27.01.1999 року РЄ була підписана Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173), яка у преамбулі визначає: «Корупція загрожує правопорядку, демократії та правам людини, руйнує належне управління, чесність, соціальну справедливість, пе-

решкоджає конкуренції та економічному розвитку і загрожує стабільності демократичних інститутів і моральним засадам суспільства, а тому у невідкладному порядку передбачає необхідність проведення спільної кримінальної політики, спрямованої на захист суспільства від корупції, включаючи ухвалення відповідних нормативно-правових актів і вжиття превентивних заходів» [7]. Термін корупція трактується як «умисне обіцяння, пропонування, надання будь-якою особою прямо чи опосередковано будь-якої неправомірної переваги будь-яким посадовим особам, для них особисто чи для інших осіб з метою заохочення їх до виконання чи невиконання своїх службових обов'язків (ст. 2)». Кримінальна конвенція передбачає цілу систему заходів, які треба вжити на національному рівні: поняття та протидія дачі і одержання хабара у різних проявах та щодо різних осіб (національним державним посадовим особам, іноземним державним посадовим особам, у приватному секторі, хабарництво суддів); відмивання доходів, фінансові злочини, відповідальність юридичних осіб, створення спеціалізованого органу та захист помічників правосуддя та свідків.

Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією РЄ від 04.11.1999 року трактує корупцію як «прямі чи опосередковані вимагання, пропонування, дачу або одержання хабара чи будь-якої іншої неправомірної вигоди або можливості її отримання, які порушують належне виконання будь-якого обов'язку особою, що отримує неправомірну вигоду чи можливість мати таку вигоду або поведінку такої особи» [8]. Цивільна конвенція зобов'язує кожну сторону «передбачити у внутрішньому законодавстві для осіб, яким заподіяно шкоду внаслідок корупційних дій, право порушення судової справи з метою отримання повної компенсації за заподіяну шкоду, включаючи і втрачену вигоду, і немайнову шкоду» (ст. 3). Умовами відшкодування є «вчинення відповідачем особисто або з його дозволу корупційної дії або невжиття ним розумних заходів для запобігання вчиненню корупційної дії; заподіяння шкоди позивачу та наявність причинного зв'язку між корупційною дією та шкодою» (ст. 4). Якщо державні посадові особи під час виконання своїх службових обов'язків заподіяли шкоду корупційними діями, «держави передбачають належні процедури отримання компенсації від держави чи від керівників недержавних установ» (ст. 5). Важливою новелою стали положення ст. 9, яка передбачає захист працівників від необґрунтованих санкцій, якщо останні мають достатньо підстав підозрювати корупцію та добросовісно доповідають про свої підозри відповідальним особам або компетентним органам ЄС [8].

ЄС також застосовує суворі правила щодо запобігання корупції та прозорості у своїх установах. Для цього існує кілька правил і політик: Правила для державних службовців ЄС – Положення про персонал; Правила процедури Комісії; Інструкції щодо подарунків і гостинності для персоналу Європейської Комісії; Етика та доброчесність для комісарів; Кодекс поведінки для членів Європейської комісії; Незалежний етичний комітет; Реєстр прозорості ЄС; Прозорість і лобіювання в Комісії та інші.

Прикладом ефективної реалізації процесу нормотворчості в ЄС стало розробка і запровадження законодавства, норми якого сприяли вдосконаленню вже існуючого правового механізму протидії корупції шляхом створення спеціалізованих органів із питань антикорупційної діяльності зокрема Європейське бюро по боротьбі з шахрайством (OLAF), структура якого має унікальний мандат на проведення внутрішніх розслідувань в інститутах, органах та агенціях ЄС з метою боротьби з шахрайством, корупцією та іншою незаконною діяльністю, яка впливає на фінансові інтереси співтовариства. В ЄС активно діють органи протидії відмиванню коштів і фінансування тероризму: Група з розробки фінансових заходів протидії відмиванню коштів (FATF), Спеціальний комітет Ради Європи з питань взаємної оцінки заходів протидії відмиванню коштів (MONEYVAL) та інші. З метою посилення боротьби з тяжкими формами організованої злочинності 28.02.2002 року Рада ЄС прийняла рішення про створення Євроюсту – спеціалізованого органу, основне призначення якого надавати допомогу зусиллям держав-членів щодо розслідування найбільш небезпечних злочинів та координації їх практичних дій у цій сфері у співпраці з Європолом [9]. Цей орган також активно співпрацює з Європейською інформаційною мережею в галузі правосуддя. Стаття 4 визначає сферу компетенції Євроюсту, серед яких боротьба із шахрайством та корупцією, а також інші кримінальні правопорушення, які посягають на фінансові інтереси ЄС. До завдань Євроюсту, зокрема, належать: «звернення до компетентних органів держав-членів ЄС із запитами про порушення кримінальних справ і притягнення до відповідальності за фактами конкретних злочинів, запитами про створення об'єднаних слідчих бригад. Крім того, Євроюст повинен надавати інформаційну підтримку під час проведення розслідувань і заходів кримінального переслідування. Він може робити запити, отримувати, зберігати, обробляти й надавати компетентним органам відомості (дані), які мають значення для розкриття злочинів, у тому числі особистого характеру, про обвинувачених, свідків і потерпілих. Євроюст приймає необхідні заходи по захисту даних особистого характеру, а обробка даних повинна носити адекватний, доречний характер та не виходити за рамки цілей, заради яких вона проводиться (ст. 14), для досягнення такої мети

вводиться посада Уповноваженого по захисту даних із числа членів персоналу Євроюсту (ст. 17)» [9].

Особливістю функціонування наявного правового механізму (системи) боротьби із корупцією в ЄС є й те, що поступово вона перейшла із публічної сфери до сфери приватної, оскільки разом із процесами глобалізації відбулося зростання трансграничного обороту товарів та послуг, і будь-який акт корупції у приватному секторі держави-члена ЄС, вже не є виключно національною проблемою, а становить транснаціональну проблему, вирішення якої передбачає необхідність звернення до спільних (узгоджених) дій. Як результат - наприкінці XX - початку XXI ст. було прийнято низку нормативних актів: 22.12.1998 року Загальна Акція 98/742/ПДВ «Про боротьбу з корупцією в приватному секторі»; 13.06.2002 року Рада прийняла Рамочну угоду 2002/584/ПДВ «Про європейський ордерний арешт і про процедуру передачі осіб між державами-членами ЄС»; 22.06.2003 року Рамочне рішення Ради № 2003/568/ПДВ про боротьбу з корупцією у приватному секторі та інші.

Разом із тим, можна стверджувати про певну модифікацію підходів учасників цих корупційних діянь, які навіть в умовах системно напрацьованого нормативного матеріалу в праві ЄС з питань запобігання та боротьби з корупцією, намагаються модернізувати ці підходи і отримувати зиск від корупції. Вважаємо, що до основних корупційних факторів, які прямо чи опосередковано впливають на стан функціонування системи протидії корупції в ЄС на даному етапі його функціонування, можна віднести наступні: розширення можливостей для відмивання грошей внаслідок зростання свободи руху товарів, капіталів та робочої сили; ускладнення регулювання та контролю через їх багаторівневість; збільшення ресурсної бази корупції внаслідок акумуляції ресурсів у рамках різноманітних фондів; розширення дискреційних повноважень внаслідок зростання бюрократичного апарату та розширення повноважень ЄС. Окрім того, на думку зарубіжних правознавців, один з основних каналів корупції держав-членів ЄС – фінансування партій, виборчих кампаній партій та окремих політиків [10, 54]. Ми погоджуємося з думкою А. М. Копистира, який до основних причин корупції в країнах ЄС відносить: – наявність високого рівня зобов'язуючого соціального капіталу у південних католицьких країнах, який зумовив наявність інтегрованих стимулів для підтримання фаворитизму, непотизму, покровительства та клієнтелізму, що завадило розвинути систему контролю і розподілу влади в умовах політизації державного управління; – пошук нелегальних джерел фінансування політичних партій, що призвів до зростання корупційного складника лобі; – зміни в міжнародному економічному середовищі (зміна характеру та розташування виробництва, поява нових послуг, інтернаціоналізація торгівлі та глобалізація фінансових ринків); – зменшення ролі держави та державного сектора внаслідок приватизації [11]. Така ситуація яскраво демонструє доцільність та необхідність подальших доктринальних напрацювань серед представників вітчизняної правової науки з метою врахування досвіду доктринального та правового забезпечення цих відносин в ЄС, особливо в умовах євроінтеграційних намірів України та з огляду на положення угоди про асоціацію Україна – ЄС. Можна стверджувати, що проблеми адаптації законодавства, врахування зарубіжного досвіду побудови нормативного матеріалу в правових системах держав-членів ЄС останнім часом відіграють провідну роль у досягненні відповідності законодавства України нормам права ЄС, проте необхідно відзначити той факт, що в процесі здійснення адаптації законодавства України до права ЄС наявні проблеми, що значно уповільнюють цей процес. Варто підкреслити, що факт ухвалення згідно з правом ЄС законодавства України ще не означатиме належного функціонування цих правових механізмів. Створюючи національну правову систему відповідно до європейських норм, приймаючи нові узгоджені з правом ЄС законодавчі акти, необхідно одночасно проводити адаптацію вже наявних нормативно-правових актів. Беззаперечним є і те, що процес адаптації законодавства України вимагає злагодженої співпраці всіх гілок влади. Саме тому, говорячи про процес адаптації законодавства України до права ЄС, необхідно охопити дуже велике коло питань, що нерозривно пов'язані як із правовою основою функціонування державної влади в Україні, так і з правовим підґрунтям прав і свобод людини, громадянина тощо.

Неврегульованими чи недостатньо врегульованими на нашу думку, в законодавстві Україні залишаються й інші питання, зокрема щодо впорядкування адміністративних процедур, встановлення механізмів вирішення конфліктів інтересів, притягнення до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень осіб, які мають особливий порядок притягнення до відповідальності тощо. Відтак, реформування вітчизняного антикорупційного законодавства є незавершеним. Варто наголосити, що сучасне законодавство України практично не містить правових засобів, спрямованих на усунення причин та умов, що призводять до виникнення корупційних ризиків у сфері професійної службової діяльності та публічної служби загалом. У зв'язку з цим, реформування інституту державної служби в частині протидії корупції, відповідно до стандартів ЄС, має виступати важливим компонентом антикорупційних реформ. Запорукою ефективності, стабільності та високого

професійного рівня державної служби мають стати законодавчі гарантії відокремлення політичних і адміністративних функцій в системі органів державної влади, реальне розмежування суспільних, державних та комерційних (приватних) інтересів бізнесу і влади, а також впровадженні системи ротації кадрів на посадах, пов'язаних з підвищеними корупційними ризиками, підвищенні рівня соціального захисту, поширенні принципів та вимог державної служби на всіх публічних службовців. Вбачається також, що невід'ємним елементом удосконалення антикорупційного законодавства має стати реформування правової бази діяльності саме правоохоронних органів з урахуванням європейських критеріїв, приведення адміністративного законодавства та адміністративного судочинства у відповідність із стандартами і рекомендаціями РЄ, визначення оптимальної структури та штатної чисельності правоохоронних органів, виходячи з нагальних потреб національної антикорупційної політики та економічних можливостей держави, усунення частого дублювання функцій різними органами у сфері запобігання та протидії корупції, а також підвищення рівня професіоналізму та відповідальності в усіх ланках правоохоронного сектору, подальше впровадження демократичних світових стандартів у повсякденну та службову діяльність.

Саме тому, на нашу думку, особливо в умовах повномасштабної агресії російської федерації проти України, потрібно вже на даному етапі розвитку держави реалізовувати практичні кроки у напрямку подальшого реформування законодавства в цій царині, а саме:

– подальша реформа державної служби. Базова реформа, яка дасть змогу модернізувати основний інструмент (державну службу), необхідний для забезпечення на адміністративному рівні успішного проведення реформ. Без її проведення більшість реформ будуть приречені на саботаж із боку чиновників;

– подальша реформа антикорупційного законодавства. Передбачається усунення умов і стимулів для вчинення корупційних діянь, забезпечення невідворотності покарання за вчинення корупційних діянь, обмеження впливу приватного капіталу на політику загалом;

– подальша дерегуляційна реформа. Реалізація цієї реформи допоможе покращити інвестиційний і бізнес-клімат в повоєнний період;

– подальша податкова реформа. Важливий напрям – суттєве спрощення адміністрування податків [12].

Висновки. В Україні вже протягом тривалого часу здійснюють заходи з інтеграції держави в європейський правовий простір і виконання нею зобов'язань, узятих у межах Угоди Україна – ЄС. Аналіз процесу адаптації законодавства України до системи права ЄС дає змогу виявити проблеми, що потребують нагального вирішення, і запропонувати підходи до підвищення ефективності цього процесу. Адаптація законодавства України до законодавства ЄС відбувається одночасно з правовою реформою в Україні. Чинне законодавство України є суперечливим, нестабільним, а тому недосконалим, однак ЄС особливого значення надає саме якості нормативно-правових актів. Україні також потрібно враховувати економічні, політичні та соціальні наслідки прийняття відповідних актів законодавства, адаптованих до вимог законодавства ЄС.

На сучасному етапі розвитку України особливого значення набувають саме практичні варіанти реалізації рішень тих наукових досліджень у сфері протидії й запобігання корупції, які в подальшому можуть слугувати основою для модернізації законодавства України в цій царині.

Опираючись на досвід держав-членів ЄС, в яких рівень корупції є доволі низьким, можна зробити висновок про високу ефективність системи права ЄС в питаннях подолання корупції та ефективність впроваджуваних механізмів, спрямованих на подолання цього негативного явища. Запозичення і втілення подібних механізмів покращило б стан правового забезпечення цієї сфери в Україні і дозволило б створити ефективніші методи запобігання корупції.

Діяльність з подальшого реформування і впровадження сучасного антикорупційного законодавства України має спрямовуватися не лише на розробку такого законодавства, яке б відповідало за формою і змістом міжнародним стандартам у сфері запобігання та протидії корупції, а й на встановлення практичного міжнародного співробітництва, яке сприятиме гармонізації вітчизняної правової системи з приписами права ЄС.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мельник М. І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії). Київ : Юридична думка, 2004. 400 с.
2. Ревак І. О., Франчук В. І., Комісарчук Ю. А. та ін. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження : монографія. Львів : ЛьвДУВС, 2011. 219 с. URL: http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/674.
3. Терещук О. В. Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення : дис. … канд. юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2000. 177 с.

4. Невмержицький Є. В. Корупція як соціально-політичний феномен : автореф. дис. … докт. політ. наук. Київ, 2009. 36 с.
5. Невмержицький Є. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії. Київ: КНТ, 2008. 368 s. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0002185
6. Конвенції про боротьбу з корупцією, яка торкається посадових осіб європейських співтовариств або посадових осіб держав-членів ЄС від 26.05.1997 р. URL: https://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT.
7. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) Ради Європи від 27.01.1999 р. : ратифікована Україною 18.10.2006 р. URL: https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_101.
8. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією Ради Європи від 04.11.1999 р. : ратифікована Україною 16.03.2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102
9. Про створення Євроюсту з метою посилення боротьби з тяжкими злочинами: Рішення Ради ЄС 2009/426/JHA від 16.12.2008 р. URL: http://www.eurojust.europa.eu/pages/home.aspx.
10. Mulcahy S. Money, politics, power: corruption risks in Europe. Berlin : Transparency International, 2012. 61 p.
11. Копистира А. М. Причини корупції в країнах Європейського союзу. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*: науковий збірник. Київ : КНУ ім. Тараса Шевченка, 2014. Вип. 119. Ч. 1. С.118–123.
12. Імплементація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: торговельна та бюджетно-податкова сфери. *Угода про асоціацію: економічні тригери* : матеріали Міжнародної конференції (м. Київ, 12 березня 2015 р.). Київ : МЦПД, 2015. 43 с. URL: https://icps.com.ua/assets/uploads/images/images/eu/dosl_dzhennya_konf_03_2015_.pdf.

REFERENCES

1. Melnyk, M. I. (2004). *Corruption is the corrosion of power (social essence, trends and consequences, countermeasures).* Kyiv : Yurydychna dumka [in Ukrainian].
2. Revak, I. O., Franchuk, V. I., Komissarchuk, Yu. A. et al. (2011). *Corruption: theoretical and methodological principles of the study*. Lviv : LvDUVS. Retrieved from http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/674 [in Ukrainian].
3. Tereshchuk, O. V. (2000). Administrative responsibility for corruption offenses. *Candidate's thesis*. Odessa: OYuA [in Ukrainian].
4. Nevmerzhytskyi, Ye. V. (2009). Corruption as a socio-political phenomenon*. Extended abstract of doctor's thesis*. Kyiv: NAN Ukrainy, In-t polit. i etnonats. doslidzh. im. I. F. Kurasa [in Ukrainian].
5. Nevmerzhytskyi, Ye. V. (2008). Corruption *in Ukraine: causes, consequences, countermeasuresa.* Kyiv: KNT. Retrieved from http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0002185 [in Ukrainian].
6. Convention on combating corruption affecting officials of the European Communities or officials of EU member states from (1997, May 26). Retrieved from https://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT [in Ukrainian].
7. Criminal Convention on Combating Corruption (ETS 173) of the Council of Europe (1999, January 27). Ratified by Ukraine (2006, October 18). Retrieved from URL: https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_101 [in Ukrainian].
8. Council of Europe Civil Convention on Combating Corruption (1999, October 4). Ratified by Ukraine (2005, March 16). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102 [in Ukrainian].
9. On the creation of Eurojust to strengthen the fight against serious crimes: EU Council Decision 2009/426/JHA (2008, December 16). Retrieved from http://www.eurojust.europa.eu/pages/home.aspx [in Ukrainian].
10. Mulcahy, S. (2021). *Money, politics, power: corruption risks in Europe.* Berlin : Transparency International [in English].
11. Kopystyra, A. M. (2014). Causes of corruption in the countries of the European Union. Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn, 119, 1 [in Ukrainian].
12. Implementation of the Association Agreement between Ukraine and the EU: trade and budget and tax spheres. *Uhoda pro asotsiatsiiu: ekonomichni tryhery: Proceedings of the International Coneference*. Kyiv : MTsPD. Retrieved from https://icps.com.ua/assets/uploads/images/images/eu/dosl_dzhennya_konf_03_2015_.pdf [in Ukrainian].

BAIURKA DENYS

third-year student of the Faculty of Investigative and Detective Activities
of the Yaroslav Mudriy National Law University

BILOUSOV YEVHEN

2nd PhD in Law, Associate Professor, Professor at the Department of Law of the European Union
of the Yaroslav Mudryi National Law University

THE GENESIS OF THE ESTABLISHMENT OF THE LEGAL MECHANISM TO FIGHT CORRUPTION IN THE EU (PROBLEM STATEMENT)

Problem setting. In the modern world, the phenomenon of "corruption" has acquired an international character, which determines the need for a systematic and extensive approach to the cooperation of states in the field of combating this phenomenon. Therefore, defining a complex of means, primarily legal, as a set of measures and ways of identifying, overcoming and neutralizing this phenomenon is an urgent task.

Analysis of recent researches and publications. The issue of the functioning of the legal mechanism for combating corruption in the EU has not been studied in modern legal science.

Purpose of the research is to analyze the state of doctrinal and legal support for the functioning of the legal mechanism (system) for combating corruption in the EU in the context of the adaptation of Ukrainian legislation to the requirements of EU law.

Article's main body. The main approaches to the definition of the concept of "corruption" in the legislation of European countries, the means and measures to prevent this phenomenon, as well as the effectiveness of the implementation of European legislation in Ukrainian have been studied in the research. The activities of the international, national, and supranational organizations whose functions include the prevention of corruption were discussed in the article. The main corruption factors and risks facing the legislator have been analyzed. It has been found that not all normative legal acts in the field of combating corruption are mandatory. A significant problem is the contradiction in the definitions, as well as the ways of overcoming corruption in different countries of the European Union. The range of main corruption factors of the EU countries has been adduced. Proposals for the prevention of corruption at the international level have been developed, as well as the results of international cooperation for the improvement of international institutions in the field of combating corruption. The experience of Ukraine in the field of anti-corruption has been studied. The process of adaptation of Ukrainian legislation to the EU legal system has been analyzed. The exceptional importance of the practical options for the implementation of those scientific research solutions in the field of combating and preventing corruption, which in the future can serve as the basis for the modernization of Ukrainian legislation in this area and assistance in the effective fulfillment of obligations under the Ukraine-EU Agreement, was justified. The necessity of forming a fundamentally new, modern Anti-corruption strategy of Ukraine was substantiated.

Conclusions and prospects for the development. The adaptation of Ukrainian legislation to the EU legislation takes place simultaneously with the legal reform in Ukraine. The current legislation of Ukraine is contradictory, unstable, and therefore imperfect, but the EU attaches particular importance to the quality of normative legal acts. Activities for the further reform and implementation of modern anti-corruption legislation of Ukraine should be directed not only to the development of such legislation, which would correspond in form and content to international standards in the field of prevention and counteraction of corruption, but also to the establishment of practical international cooperation, which will contribute to the harmonization of the domestic legal system with provisions of EU law.

Key words: corruption factors, anti-corruption mechanisms, the European Union.

За ДСТУ 8302:2015 цю статтю слід цитувати:

Баюрка Д. С., Білоусов Є. М. Генеза становлення правового механізму боротьби із корупцією в ЄС. *Право та інновації.* 2023. № 2 (42). С. 63–70.